

LŽTKC nariai:

LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖ

Laisvės pr.60, LT-05120 Vilnius
Tel.: 8 5 2456175

atstovauja:

Tarptautinei Helsinkio
žmogaus teisių federacijai
IHF (reformuojama)
www.ihf-hr.org

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJA

Laisvės pr.60, LT-05120 Vilnius
Tel.: 869913084

komitetas@lzta.lt

atstovauja:

Tarptautinei žmogaus teisių gynimo
lygų federacijai
FIDH (būstinė Paryžiuje)
www.fidh.org
Europos žmogaus teisių asociacijai
AEDH (būstinė Briuselyje)
www.aedh.eu

PILIEČIŲ GYNIMO PARAMOS FONDAS

Subačiaus g., 96, Vilnius, LT-11342
(Europos Tarybos asocijuotas narys)

Tel.: 869996923

pasakos12@gmail.com

ASOCIACIJA NEPARTINIS DEMOKRATINIS JUDEJIMAS

Laisvės pr.60, LT-05120 Vilnius
Tel.: 8-52608939

k.stoskus@yahoo.com

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA

Laisvės al., 97-6, LT-44291 Kaunas
Tel.: 868843356

romualdas.povilaitis@gmail.com

Vilniaus Universiteto Senatui,
Vilniaus Universiteto mokslo tarybai
Vilniaus Universiteto rektoriui
VU TSPMI Tarybai
VU Komunikacijos fakulteto Tarybai
Lietuvos aukštosioms mokykloms
Prof. Vytautui Radžvilui
Doc. Jolantai Mažylei

PRAŠYMAS

Dėl akademinės bendruomenės narių įsitikinimų reiškimo laisvės Vilniaus universitete

2023 m. birželio 23 d., Vilnius

Vilniaus universitete (VU) vadovaujant buvusiam rektoriui A. Žukauskui prasidėjo ir iki šiol tęsiasi akademijos bendruomenės narių persekiojimai už jų pažiūras ir įsitikinimus. Tai ypač akivaizdžiai iliustruoja filosofo ir politologo profesoriaus Vytauto Radžvilo bei žurnalistės mokslų daktarės doc. Jolantos Mažylės persekiojimo faktai.

Trumpa prof. V.Radžvilo persekiojimo esmė

- 2017 m. VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (TSPMI) Europos studijų magistro programos pirmojo kurso studentų grupė apkaltino tuometinį TSPMI profesorį Vytautą Radžvilą dėl euroskeptiškų pažiūrų (*esą dėstytojo euroskeptiškos pažiūros iškreipia supratimą apie Europos Sąjungą...*) ir, remdamasi šiuo grynai ideologiniu motyvu, paprašė TSPMI administraciją minėto profesoriaus dėstomą ES studijų visavertei programai fundamentalų ir laikytą būtinu kursą „*Europos idėja: tapatumai ir reprezentacijos*“ padaryti pasirenkamuju. Tai sukėlė viešas diskusijas dėl konstitucinės dėstytojo teisės aukštojoje mokykloje dėstyti mokslu dalykus laisvai. Prof. V. Radžvilas išdėstė savo požiūrį į Europos komisijos Lietuvoje darbuotojos bei studentės ir TSPMI administracijos inspiruotą studentų prašymą. Dėl to TSPMI bendruomenėje kilo konfliktas, į kurį įsitraukė minėti studentus palaikančių TSPMI dėstytojų dalis.
- Konflikto šalys, pasikeitusios pareiškimais dėl galimų akademinės etikos pažeidimų, kreipėsi į VU TSPMI akademinės etikos komisiją (toliau – TSPMI Komisija). Pastaroji 2017 09 25 posėdyje (protokolas Nr. AEK-3) priėmė sprendimą, pasiūlydama TSPMI administracijai aiškintis kelius konfliktui įveikti. Nepatenkinta TSPMI Komisijos sprendimu, minėta grupė studentų, palaikoma kelių dėstytojų, šį sprendimą apskundė Vilniaus universiteto Centrinės akademinės etikos komisijai (toliau – CAE komisija).
- CAE komisija 2017 11 13 sprendimu (Nr. CAEK-2017-1) nusprendė skundo netenkinti ir TSPMI studentų bei TSPMI dėstytojų pareiškimus

perdavė iš naujo nagrinėti TSPMI Komisijai, kartu pateikdama teisinį šio ginčo vertinimą ir rekomendacijas.

4. TSPMI Komisija 2017 12 18 posėdyje antrą kartą išnagrinėjo ginčo šalių argumentus ir priėmė sprendimą, kuriame konstatavo, jog profesorius V. Radžvilas pažeidė akademinę etiką.
3. Nesutikdamas su minėtu TSPMI Komisijos sprendimu, prof. V. Radžvilas kreipėsi į CAEK, prašydamas konstatuoti, kad TSPMI administracija pažeidė valstybės įstatymus, VU Statutą ir akademinės etiką, nurodydamas, jog:
 - a. Pagal LR Konstituciją ir valstybės teisės aktus aukštųjų mokyklų dėstytojai yra laisvi reikšti savo pažiūras ir įsitikinimus, jeigu jie nėra nusikalstami ar skatinantys veikti prieš valstybę;
 - b. LR Mokslo ir studijų įstatymas suteikia teisę dėstytojui (profesoriui) vertinti studentų žinias, tačiau nesuteikia teisės studentams vertinti dėstytojo žinių;
 - c. TSPMI studentų grupė, 2017 05 15 pateikusi prašymą TSPMI administracijai prof. V. Radžvilo dėstomą dalyką iš privalomojo pakeisti į pasirenkamąjį, nekėlė prof. V. Radžvilo kvalifikacijos ar profesionalumo klausimo. Studentų prašymo motyvai yra susiję tik su prof. V. Radžvilo pažiūromis ir įsitikinimais.
 - d. Jokie valstybės teisės aktai neleidžia studentams vertinti aukštųjų mokyklų dėstytojų pažiūras ar įsitikinimus, o pagal LR Mokslo ir studijų įstatymą studentų iniciatyvos teisė reglamentuoti dėstomų kursų temas ir dalykų turinį tėra rekomenduojamojo pobūdžio;
 - e. TSPMI Europos studijų komiteto priimtas sprendimas dėl TSPMI studentų grupės 2017 05 15 prašymo yra diskriminuojantis, pažeidžiantis prof. V. Radžvilo konstitucines teises, tarptautines žmogaus teisių normas bei AE kodekso 2.1; 2.2.1; 2.2.3 straipsnių nuostatas;
 - f. TSPMI administracija, savo veiksmais ir neveikimu sistemingai žemindama prof. V. Radžvilą, diskriminuodama jį dėl pažiūrų ir įsitikinimų, akademinėje bendruomenėje sukėlė konfliktą ir pažeidė TSPMI nuostatus, AE kodekso 2.1.2 ; 2.2.1; 2.1.3; 2.3.1; 2.2.4 straipsnių bei VU Statuto 5 ir 25 straipsnių nuostatas.
4. VU CAEK 2018 01 23 sprendimu (Nr. CAEK 2018-1) panaikino TSPMI AEK 2017 12 18 sprendimo dalį, kurioje buvo konstatuota, jog prof. V. Radžvilas pažeidė Kodeksą.
5. Tačiau TSPMI darbuotojas Deividas Šleikys ir VU Gyvybės mokslų centro studentas Egidijus Kinderis skundais dėl prof. V. Radžvilo viešų pasisakymų su analogiškai argumentais kreipėsi į Respublikos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus (Kontrolieriaus) tarnybą.
6. Kontrolierius priėmė 2019 05 28 sprendimą Nr. SP-10, kuriame konstatavo, jog profesorius V. Radžvilas pažeidė VU AEK 2.1 punktą, o VU CAEK pažeidė VU CAEK nuostatų 20 punktą, nes neinformavo asmenų apie su jais susijusio skundo turinį ir neužtikrino jų teisės dalyvauti VU CAEK 2018 01 23 posėdyje. Kontrolierius apie tariamus prof. V. Radžvilo akademinės etikos ir VU CAEK procedūrų pažeidimus nusprendė informuoti skundus pateikusius asmenis, VU, VU TSPMI ir Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją.
7. Tačiau prof. V. Radžvilas Kontrolieriaus sprendimą apskundė teismui, nurodydamas, jog TSPMI minėtų **studentų prašymas ir TSPMI administracijos sprendimai buvo reikalingi tai pačiai TSPMI administracijai, kuri siekė eliminuoti jo dėstomą kursą iš studijų programos kaip mokslinio tyrinėjimo kryptį, o po to ir jį patį iš TSPMI dėl netinkamų pažiūrų bei įsitikinimų** (9 studentų prašymo motyvai). Teismui prof. V. Radžvilas nurodė, kad Kontrolierius netyrė aplinkybės, jog po minėto 9 studentų prašymo į TSPMI administraciją 2017 07 13 kreipėsi kita akademinės bendruomenės grupė (22 studentai ir alumnai), prašydama TSPMI administraciją prof. V. Radžvilo dėstomą dalyką palikti privalomuoju, tačiau TSPMI administracija netgi nesvarstė šios grupės prašymo ir nedavė jo autoriams jokie atsakymo, todėl Kontrolieriaus sprendimas yra šališkas ir neobjektyvus.

8. Įvertinęs prof. V. Radžvilo nurodytas aplinkybes ir jo argumentus bei ginčo šalių atsikirtimus, Vilniaus apygardos administracinis teismas 2020 0310 sprendimu administracinėje byloje Nr. eI2-711-426/2020 panaikino Kontrolieriaus 2019 05 28 sprendimą „Dėl akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo Vilniaus universitete“ ir įpareigojo Kontrolierių iš naujo išnagrinėti skundo dalį dėl pareiškėjo Vytauto Radžvilo galimai padarytų akademinės etikos pažeidimų, nuroydamas, kad:
- Kontrolierius nepagrindė, kokie konkretūs veiksmai ir kaip lėmė akademinės etikos pažeidimą;
 - nėra galimybės nustatyti, kaip atskiri nurodyti faktai pagrindžia profesoriaus V. Radžvilo padarytus pažeidimus;
 - Kontrolieriui teko pareiga pagrįsti, kodėl profesoriaus nurodyti argumentai yra vertintini kaip nepagarbūs, nekorektiški kolegų atžvilgiu ar žeidžiantys pastarųjų orumą;
 - Kontrolierius nenustatė agresyvios kritikos elementų;
 - neaišku, kaip profesorius savo teiginiais pažemino TSPMI akademinę bendruomenę ar jos vadovą;
 - neaišku ir kaip profesoriaus teiginiai supriešina akademinę bendruomenę;
 - šioje situacijoje buvo dviejų grupių skundai (9 ir 22 asmenų). Neaišku, kaip TSPMI pasirinko palaikyti vienos grupės pusę;
 - Kontrolierius tikrųjų ginčo aplinkybių dėl akademinės etikos pažeidimo (kas šioje byloje vertinama) nenustatė, selektyviai vertino tam tikrus faktus, o ne jų visumą.
9. Panaikinęs Kontrolieriaus minėtą sprendimą, **teismas priteisė prof. V. Radžvilui iš Kontrolieriaus bylinėjimosi išlaidas**. O Kontrolierius tuo pagrindu nutraukė TSPMI darbuotojo D. Šlekio ir VU Gyvybės mokslų centro studento E. Kinderio skundų nagrinėjimą.

Trumpa doc. J. Mažylės persekiojimo esmė

10. Docentė, humanitarinių mokslų daktarė Jolanta Mažylė dėsto VU Komunikacijos fakultete. 2023 metais tik už dalyvavimą TV laidoje „Sengirė“, kurią transliavo Youtube OpTV kanalas, Vilniaus universiteto (VU) Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos bakalauro studijų programos komitetas (Programos komitetas) nusprendė nubausti minėtą docentę, inicijuodamas studentų skundus ir kreipdamasis į VU CAEK).
11. J. Mažylės persekiojimą universitete inicijavo LRT generalinė direktorė Monika Garbačiauskaitė-Budrienė, veikianti Programos komitete socialinės partnerystės pagrindais.
12. Išnagrinėjusi skundus, VU CAEK jokių J. Mažylės pažeidimų nenustatė, analogiškai pažeidimų nenustatė ir Visuomenės informavimo etikos komisija. Nepaisant paminėtų institucijų išvadų, nei VU administracija, nei Komunikacijų fakulteto vadovybė šios mokslininkės neatsiprašė ir nesiėmė priemonių panašioms persekiojimams už pažiūras bei įsitikinimus užkardyti.
13. Atvirkščiai, VU Programos komiteto nariai (išskyrus pirmininką A. Gudauską ir dar vieną komiteto narę) skundu kreipėsi į VU Komunikacijos fakulteto dekanę, fakulteto tarybą, VU rektorių R. Petrauską bei VU CAEK, teigdami, esą doc. J. Mažylė neteisėtai paviešino Programos komiteto posėdžių garso įrašus, kuriuose J. Mažylės persekiotojai svarstė pastarosios tariamus etikos pažeidimus. Šiame skunde J. Mažylės persekiojimo už pažiūras ir įsitikinimus organizatoriai nuogaštavo, kad minėti garso įrašai atskleidė jų tapatybę, t. y. įrašuose minimi organizatorių vardai, pavardės, pareigos, rodomi jų pasisakymai. Pastarąjį skundą pasirašė ir, tikėtina, jį inicijavo ne VU akademinės bendruomenės nariai - LRT vadovė M. Garbačiauskaitė-Budrienė bei dar 4 LRT darbuotojai, kurie kartu yra ir minėto komiteto nariai. Skundo autoriai reikalavo VU administraciją imtis priemonių prieš doc. J. Mažylę už jų tapatybės paviešinimą.

Tokiu būdu vien tik šie nurodyti faktai (jų yra ir daugiau) patvirtina, jog Vilniaus universitete įsitvirtino buvusio VU rektoriaus A. Žukausko puoselėta akademinės bendruomenės narių persekiojimo už įsitikinimus sistema, kai universitete dėl ideologinių ir politinių motyvų yra baudžiami ar net šalinami iš VU padalinių mokslininkai bei dėstytojai.

Atkreipiame dėmesį, kad Vilniaus universitetas yra viena seniausių ir žymiausių Vidurio ir Rytų Europos aukštųjų mokyklų. VU statusas skelbia siekį, kad Universitetas būtų per amžius gyvuojantis tarptautinis mokslo

centras, kad ir kokia būtų visuomenės sankloda, šalies politinė santvarka, vyraujančios idėjos ar kalbos. Statutas įpareigoja VU administraciją, VU Senatą ir mokslo tarybą vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija bei įstatymais, laiduojančiais Universiteto misijos ir veiklos tęstinumą, kultūros, mokslo, tyrinėjimų ir dėstymo laisvę. Jame deklaruojamas akademinės kultūros tęstinumas, minties laisvė ir nuomonių įvairovė, VU veiklos nešališkumo, sąžiningumo, ir mokslo, tyrinėjimų, kūrybos ir dėstymo laisvės principais.

VU administracijos taikstymasis su nurodytais asmens persekiojimo už įsitikinimus faktais (neveikimas) prieštarauja LR Konstitucijos 25 straipsniui, laiduojančiam asmeniui teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Taip pat prieštarauja Konstitucijos 42 straipsniui, kuris nustato, kad *<Kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymas yra laisvi>*, pamatinėms žmogaus teisėms ir laisvėms, įtvirtintoms Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (10 str.), kuri garantuoja kiekvienam *<teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas...>*. Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte (19 str.) Tarptautiniame ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakte (15 str.) bei kituose tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose įtvirtintoms normoms - tai reiškia, kad aukštųjų mokyklų dėstytojai yra laisvi reikšti savo pažiūras ir įsitikinimus, jeigu jie nėra nusikalstami ar skatinantys veikti prieš visuomenę ir valstybę.

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ORGANIZACIJŲ PRAŠYMAS:

VU Senatas užtikrina kultūros, mokslo, tyrimų ir dėstymo laisvę Universitete, ir prižiūri, kad VU Tarybos bei rektoriaus veikla atitiktų Universiteto misiją, veiklos tikslus, uždavinius ir principus, bendruosius akademinis interesus (Statuto 32 str.).

Tuo pagrindu prašome VU rektorių, VU Senatą ir VU mokslo tarybą apsvarstyti susidariusią padėtį Vilniaus universitete ir nuodugnai ištirti šiuos nurodytus akademinės bendruomenės narių diskriminavimo faktus bei kitus akademinės bendruomenės narių veiklos vykdymus ribojimus už jų reiškiamas pažiūras ar įsitikinimus tiek VU TSPMI, tiek VU Komunikacijos fakultete, kartu nedviprasmiškai išsakyti savo poziciją dėl buvusio rektoriaus A. Žukausko pradėto universiteto ideologizavimo ir susidorojimų dėl pažiūrų praktikos.

1. Mūsų nuomone dėl prof. V.Radžvilo persekiojimo būtų prasminga:

- Sudaryti komisiją dėl prof. V.Radžvilo persekiojimo aplinkybėms ištirti. Komisija galėtų nustatyti ir įvertinti buvusio VU TSPMI direktoriaus R. Vilpišausko ir jo pavaduotojos, šiuo metu direktorės pareigas einančios M. Šešelgytės bei tuometinio Europos studijų katedros vedėjo prof. G. Vitkaus vaidmenis bei jų atsakomybę inicijuojant nepagrįstą bei neteisėtą studentų reikalavimą pakeisti minėto prof. V Radžvilo dėstomą kursą, inicijuojant jo persekiojimą VU TSPMI Etikos komisijoje.
- Nustatyti, kieno iniciatyva įvykusiame buvusio VU rektoriaus A. Žukausko, buvusio VU TSPMI direktoriaus R. Vilpišausko bei jo pavaduotojos I. Vinogradnaitės pasitarime buvo priimtas sprendimas, palikus tas pačias studijų programas (bakalauro ir magistro) bei V. Radžvilo dėstomus dalykus jose, neskelbti konkurso šiems dalykams dėstyti, tuo formaliai panaikinant V. Radžvilui galimybę pretenduoti į politinės filosofijos profesoriaus pareigas TSPMI;
- Nustatyti, kodėl VU Senato posėdžiuose priėmus sprendimą, kad prof. V. Radžvilui nebuvo sudarytos lygiateisės sąlygos dalyvauti konkurse profesoriaus vietai užimti, VU Taryba ir Rektorius nereagavo į šį sprendimą ir nesiėmė veiksmų nustatytiems pažeidimams pašalinti, suteikiant prof. V. Radžvilui galimybę dalyvauti konkurse;
- Nustatyti, kieno iniciatyva ir nurodymu VU. doc. D. Šlekys ir tuometinis Gyvybės mokslų centro studentas E. Kinderis teikė skundą Akademinės etikos ir procedūrų tarnybos Kontrolieriui siekdami be pagrindo tęsti prof. V. Radžvilo persekiojimą net ir po to, kai VU CAEK nustatė, jog nebuvo nusižengta akademinėi etikai;

- Komisijos išvadas paskelbti VU akademinėi bendruomenei ir šalies visuomenei, o esant galimybei, atlyginti prof. V. Radžvilui dėl persekiojimo padarytą moralinę ir materialinę žalą.

Dėl doc. Mažylės persekiojimo būtų prasminga:

- Pašalinti laikinai einančią LRT gen. direktorės pareigas Moniką Garbačiauskaitę-Budrienę iš VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos bakalauro studijų programos komiteto narių.
- Pašalinti iš VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos bakalauro studijų programos komiteto narių LRT darbuotojus, veikiančius Programos komitete socialinės partnerystės pagrindais, kurie skundu kreipėsi į Komunikacijos fakulteto dekanę, fakulteto tarybą, Universiteto rektorių bei Universiteto Centrinę akademinės etikos komisiją, teigdami, neva doc. J. Mažylė neteisėtai pavišino komiteto posėdžių garso įrašus (juose J. Mažylės skundėjai svarstė pastarosios tariamus etikos pažeidimus);
- Pavišinti VU Komunikacijos fakultete skundus Komunikacijos fakulteto dekanai, fakulteto tarybai, VU rektoriui bei VU CAEK prieš doc. J. Mažylę rašiusių sududentų vardus pavardes.
- Nustatyti, kokie VU Komunikacijos fakulteto administracijos asmenys sankcionavo doc. J. Mažylės persekiojimą;
- Nustatyti persekiojimui pritarusius asmenis ir jame aktyviai dalyvavusius Žurnalistikos bakalauro studijų programos komiteto narius, nustatyti, kas be Monikos Garbačiauskaitės-Budrienės bei kitų LRT darbuotojų inicijavo ir skatino beveik 100 Komunikacijos fakulteto studentų veiksmus moraliai ir psichologiškai terorizuoti doc. J. Mažylę, išitraukiant į jos moralinio ir psichologinio terorizavimo kampaniją;
- Dalyvaujant Žurnalistų sąjungai viešai apsvarstyti minėtame fakultete dėstytojų apskundimo faktus, išaiškinti studentams skundimo „kultūros“ daromą žalą Universitetui ir valstybei. **Priminti, kad remiantis analogiškais skundais iš Vilniaus universiteto (tuo metu V. Kapsuko) buvo pašalinti mokslininkai Tadas Petkevičius, Tadas Zaleskis, Vosylius Sezemanas, Vanda Zaborskaitė, Meilė Lukšienė, Irena Kostkevičiūtė, Vladas Jurgutis, Petras Šalčius, Antanas Žvironas, ir kiti.** Priminti, kad skundikų vaidmuo susidorojant su iškiliausiais mokslininkais ir dėstytojais buvo skiriamas „politiškai budriam aktyvui“ – paprastai mažaraščiems studentams. Pabrėžti skaldomąją, žmones kiršinančią skundimo „kultūros“ veiklą, naikinančią bendruomeniškumą ir silpninančią visuomenės atsparumą Rusijos agresijai.
- Esant galimybei atlyginti doc. J. Mažylei dėl persekiojimo padarytą moralinę ir materialinę žalą.

Kadangi pagal LR Civilinio proceso kodeksą pažeistas subjektines teises teisme gali ginti tik patys nukentėję asmenys, siūlome prof. V. Radžvilui ir doc. J. Mažylei dėl savo pažeistų teisių kreiptis į teismą. Pažymime, kad Lietuvos žmogaus teisių organizacijos, šiems asmenims pageidaujant, sutinka dalyvauti bylose ginant jų konstitucinę įsitikinimų ir pažiūrų laisvę.

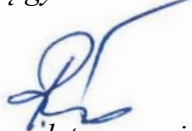
Lietuvos žmogaus teisių organizacijos:

Lietuvos Helsinkio grupė

Lietuvos žmogaus teisių asociacija

Piliečių gynybos paramos fondas

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

Aurelija Kuzmaitė

Vytautas Budnikas

Stasys Kaušinis

Romualdas Povilaitis

*Prašymas teikiamas nurodytų organizacijų bendru sutarimu:
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas*

Romualdas Povilaitis